

Life Montserrat: ramaderia, prevenció d'incendis i gestió d'hàbitats

Al massís de Montserrat i a la seva àrea d'influència han començat a fer de la pastura una eina de gestió d'hàbitats i de prevenció d'incendis. La idea és recuperar l'activitat agro-silvo-pastoral per retornar al mosaic característic que configurava el paisatge mediterrani tradicional. La demarcació de zones de pastura, les aclarides de plançonades denses que neixen després dels incendis i, fins i tot, les cremes prescrites recuperen o mantenen espais oberts que han de contribuir a un millor comportament de l'àrea davant d'un possible foc forestal. L'autora ens explica en aquest article què és el Life Montserrat, un projecte que ha nascut amb ànim de ser replicable a tot el país i servir com a model a la resta de la Mediterrània.

TEXT: LEIRE MIÑAMBRES, ENGINYERA DE FOREST. IMATGES: PROJECTE LIFE MONTSERRAT.

L'abandonament progressiu de l'activitat agro-silvo-pastoral, sumada a l'efecte dels grans incendis forestals dels anys 80 i 90, han transformat el mosaic tradicional mediterrani en un paisatge continu de boscos postincendi. A la demarcació de Barcelona, es van cremar 100.000 hectàrees de boscos en les dècades del 80 i el 90 (un 25% de la superfície). Trenta anys després, l'aspecte d'aquestes àrees cremades són nous boscos molt denses (fins a 100.000 peus/hectàrea) i de fins a vuit metres d'alçada.

Malgrat els avantatges d'aquesta ràpida regeneració pel que fa a la protecció del sòl i la recuperació de les funcions del bosc i del paisatge, l'excessiva densitat i competència pels recursos provoca un estancament en el creixement dels pins, un retard en la seva reproducció i, fins i tot, un elevat risc de nous incendis que podrien posar en perill la pervivència d'aquests boscos.

Aquestes masses forestals de creixement estancat no serveixen per a produir

fusta, l'elevada densitat dels regenerats disminueix dràsticament la diversitat d'espècies vegetals i animals d'aquests hàbitats, i la continuïtat vertical i horitzontal d'aquestes masses afavoreix la propagació dels incendis forestals.

No ens ha d'estranyar, doncs, que els efectes positius de les primeres aclarides i les seleccions de tanys (rebrotos de la soca) sobre el creixement i la reproducció dels peus, faci anys que siguin àmpliament estudiats i reconeguts.

Aquesta primera intervenció posa en producció aquests boscos. En 20 anys més es podria aprofitar la fusta fent tallades per a biomassa o qualsevol altre producte. La no-gestió, en canvi, implica amb el pas dels anys un increment progressiu en el cost de la primera intervenció.

Les masses aclarides milloren notablement l'hàbitat de diverses espècies vegetals de l'estrat arbustiu i herbaci, trenquen la competència excessiva dels peus de pi blanc, n'acceleren la madura-

ció i les transformen en un hàbitat més semblant a les pinedes adultes, que alberguen una gran diversitat faunística.

Quant a la prevenció d'incendis, aquest procés millora l'estructura del bosc i redueix la càrrega de combustible i la continuïtat de capçada en cas de nous incendis. La millor manera de lluitar contra el foc és preparar el terreny perquè no es pugui propagar. Les grans superfícies cremades als 80 i 90 ens han donat un respir durant els anys que han estat en regeneració, però la no gestió d'aquestes zones en 30 anys ens situen en un escenari de potencialitat de superfície d'incendis similar a la de les dècades passades, amb l'agreuïtant que si es tornen a cremar no tindran la mateixa capacitat de regenerar-se.

Recents estudis realitzats sobre l'incendi d'Òdena (juliol de 2015) pel CREA demostren que les aclarides realitzades la primavera de 2015 sobre pinedes en regeneració post-incendi de 1986, deixant les restes de tallada *in situ*,

De quants diners estem parlant?

La inversió prevista per al projecte Life Montserrat és de 3,56 milions d'euros, dels quals els socis aporten el 50,5% i la Unió Europea el 49,5% restant. Un dels objectius és que sigui replicable a la resta de la Mediterrània.

disminueixen cinc vegades l'altura de flama (de nou a dos metres), disminueixen vint vegades la velocitat de propagació i cinc vegades la intensitat de línia de front.

Des de l'any 1999, la Diputació de Barcelona, a través del programa de Restauració i Millora Forestal, ofereix suport tècnic i econòmic als ajuntaments de la província per a promoure la gestió forestal per tal de complir amb dos objectius bàsics:

- potenciar les accions de restauració de terrenys forestals afectats per incendis forestals
- impulsar una planificació i una gestió associades en zones prioritàries d'actuació que tinguin una incidència directa en la prevenció d'incendis.

El Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) realitza el seguiment ecològic a llarg termini de la restauració de terrenys forestals afectats per incendis. Els documents amb els resultats d'aquests seguiments es poden descarregar des d'aquesta adreça: <http://www.diba.cat/web/incendis/seguiment-post-incendi>.

El projecte Life

El Life Montserrat és un projecte de restauració forestal i millora de la biodiversitat que posa en valor l'activitat ramadera extensiva tradicional convertint-la en una potent eina de prevenció d'incendis i de gestió d'hàbitats. Es desenvolupa en 14 municipis de la demarcació de Barcelona amb l'objectiu de ser replicable a tot el país i de servir com a model a la resta de la Mediterrània. El 40% de les 24.000 hectàrees forestals de l'àmbit del projecte són comunitats en regeneració de *Pinus halepensis* per sobre de comunitats de matollar (Hàbitat d'Interès Comunitari 9540 (Directiva 92/43/CEE)) que formen un tapís continu de boscos post-incendi.

El principal objectiu del projecte és recuperar el paisatge tradicional mediterrani: un paisatge en mosaic agro-silvo-pastoral que contribueixi a la conservació i millora de la biodiversitat de la zona, augmenti la resiliència i l'estabilitat dels boscos per a fer front a qualsevol pertorbació natural com els incendis forestals, i faciliti l'adaptació del territori al canvi climàtic.

Per a fer compatible aquest doble objectiu de menys incendis i més biodiversitat, és necessari promoure el desenvolupament agro-silvo-pastoral i ecològic del territori mitjançant el treball conjunt públic i privat. És clau trobar l'equilibri i l'entesa entre els interessos particulars i públics, sense perdre de vista els objectius del projecte per a assegurar-ne la viabilitat a llarg termini.

Qui hi ha darrere del projecte Life Montserrat?

- Diputació de Barcelona (coordinació del projecte)
- Associació de Propietaris Forestals Entorns de Montserrat
- Fundació Catalunya la Pedrera
- Patronat de la Muntanya de Montserrat
- Grup d'Actuacions Forestals dels Bombers
- Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya
- 14 ajuntaments dels entorns de Montserrat: Castellbell i el Vilar, Castellgalí, Collbató, El Bruc, Esparreguera, Marganell, Monistrol de Montserrat, Olesa de Montserrat, Rellinars, Sant Salvador de Guardiola, Sant Vicenç de Castellet, Ullastrell, Vacarisses i Viladecavalls.

El Life Montserrat deixarà sobre el territori 1.300 hectàrees de bosc post-incendi restaurades i 11 unitats de gestió ramaderes sobre 3.890 hectàrees de territori, amb les infraestructures i els ramats necessaris per a gestionar els hàbitats per a prevenció d'incendis i per a la millora de la biodiversitat.

Més informació:
[Lifemontserrat.eu](http://lifemontserrat.eu)

01. Explotació de cabrum a el Bruc.

02. Equip tècnic del Life Montserrat.

Les veus del projecte

L'any 2003 es constitueix l'Associació de Propietaris Forestals Entorns de Montserrat (APFEM), que amb el suport de la Diputació de Barcelona i els 14 municipis de l'àmbit de l'associació, van iniciar un procés de treball conjunt per a aconseguir la restauració de les zones afectades pels incendis de l'any 1986 i 1994 al Massís de Montserrat. Sobre aquelles primeres passes s'assenta el projecte Life Montserrat (vegeu requadre), que va començar el juliol de 2014 i està previst que finalitzi a juliol de 2019.

Les accions del projecte

El Life Montserrat pot sintetitzar-se en els següents 10 punts:

1. Per començar, es va fer una **anàlisi del territori** per a definir l'àrea de gestió del projecte (AGP), on s'executa el conjunt de les accions. Per a fer-ho, inicialment es definiren les àrees estratègiques de prevenció, que serveixen per a limitar les dimensions finals dels incendis. En aquestes àrees s'ha de mantenir la discontinuïtat vertical i horitzontal de l'estrat arbori i del matollar i una baixa càrrega de combustible. Es dissenyen en base als patrons de

buscat els propietaris forestals que encara no estaven associats i se'ls ha convidat a incorporar-se a l'Associació de Propietaris Forestals Entorn de Montserrat (APFEM)

3. Amb la col·laboració de l'Escola de Pastors de Catalunya, s'ha fet una **selecció dels pastors i ramaders del territori** que volguessin treballar d'acord a la filosofia del projecte i s'ha creat l'Associació de Ramaders de Montserrat (ARM).

4. S'han determinat les **unitats de gestió de pastura** a aprofitar per cada pastor o ramader, procurant abastar la màxima superfície d'àrees estratègiques i sumant-hi la part de l'àrea de gestió de projecte necessària perquè cada explotació ramadera sigui viable.

5. S'han creat les **infraestructures necessàries**, corrals, aigua i vailet elèctric per a la implementació del projecte.

6. S'han comprat els ramats necessaris per a engagar l'activitat ramadera i s'han redactat i signat els acords de cessió de bestiar amb el compromís per part dels pastors i ramaders de duplicar els ramats proporcionats pel projecte amb mitjans propis.

7. S'han redactat els **acords de pastura** entre ramaders i propietaris forestals, on participen les dues associacions (l'APFEM i l'ARM) per a assegurar el manteniment de la baixa combustibilitat de les àrees pasturades i el mosaic al territori a llarg termini, amb els drets i deures de cadascuna de les parts implicades. Els acords compten amb seguiment tècnic.

8. S'han redactat els **Plans de Maneig de les Pastures (PMP)** per a cada unitat de gestió de pastura amb un triple objectiu: viabilitat de l'explotació, prevenció d'incendis i millora de la biodiversitat.

9. S'han obert vies per a la **possible compensació econòmica de la pastura** per a prevenció d'incendis promovent la redacció del Perímetre de Protecció Prioritària de Montserrat, que és l'eina amb què la Generalitat concentra l'activitat de prevenció d'incendis en cada territori, i s'ha treballat amb els municipis per a coordinar el manteniment de les franges perimetrals dels nuclis urbanitzats amb els pastors i ramaders del projecte.

10. S'han fet els **seguiments i la divulgació de totes les accions**, com la web del projecte, panells informatius o apropant el projecte a les escoles de l'àmbit del Life Montserrat. També s'han redactat els informes tècnics necessaris per a retre comptes de cada acció a la Comissió Europea.

Escenaris de futur

El Life Montserrat no és un projecte finalista, és un instrument en un trajecte molt més llarg envers uns objectius (menys incendis i més biodiversitat) plantejats a mig i llarg termini. Per tant, a partir de 2019 caldrà trobar nous espais de col·laboració que permetin donar continuïtat a la feina feta fins ara. El nou Parc Rural de Montserrat, participat pels municipis vinculats al Life Montserrat podria ser una bon relleu per encarar aquest repte. ❁

És clau trobar l'equilibri i l'entesa entre els interessos particulars i públics, sense perdre de vista els objectius del projecte

propagació coneguts fins ara, però davant els grans incendis tipus Portugal o Xile 2017, l'estratègia de implementar àrees estratègiques sembla que queda curta. De fet, el Life Montserrat, ja al 2014, va ampliar la planificació d'àrees estratègiques amb una gran àrea d'influència. Les àrees estratègiques més l'àrea d'influència conformen l'àrea de gestió del projecte.

A banda de la prevenció de grans incendis forestals, l'actuació més enllà de les àrees estratègiques es justifica per dues raons complementàries: la necessitat de restaurar les masses forestals post-incendi en el conjunt del paisatge (producció de fusta i millora de la biodiversitat) i la necessitat de superfícies més amples per a la viabilitat de les explotacions ramaderes. Després de l'incendi d'Òdena (juliol 2015) i els incendis recents de Portugal i Xile, queda demostrat que, com diu Asier Larrañaga, sotsinspector de Bombers i referent dels Grup d'Actuacions Forestals (GRAF) al projecte: "Cal adaptar el paisatge en grans àrees i aquesta és la clau del LIFE Montserrat".

2. Sobre l'àrea de gestió del projecte s'han **inventariat tots els espais forestals susceptibles de ser transformats en espais oberts**, pastures o conreus de farratgeres per tal de recuperar el paisatge en mosaic mediterrani (triple benefici: disminució de la propagació d'incendis, producció de pastura de qualitat i augment de la biodiversitat). La recuperació d'espais oberts s'ha realitzat mitjançant cremes prescrites i treballs mecànics. S'han